

בתי המשפט הקהילתיים בימי הקורונה

בתי המשפט הקהילתיים בישראל פועלים לצמצום תופעת הפשיעה החוזרת, על ידי שיקום עוברי חוק, במסגרת הליך פלילי ייחודי הנשען, בין היתר, על שירותים ומענים הקיימים בקהילה המקומית ובכוחותיה. הפרויקט מופעל בשותפות בין הנהלת בתי המשפט, משרד המשפטים, משרת ישראל, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים והרשויות המקומיות, בהובלת ג'וינט ישראל-אשלים. כיום פועלים בישראל שישה בתי משפט קהילתיים אשר נותנים מענה לכ- 470 משתתפים ולמעלה מ- 200 בוגרים.

משתתפי התוכנית מתמודדים עם קשיים כלכליים, בריאותיים, נפשיים ומשפחתיים, רבים מהם נעדרי מעטפת תומכת וקשרים קבועים ומיטיבים בקהילה וללא המסגרת והתוכנית האינטנסיבית היו שוהים במעצר או במאסר.

בחירום, כמו גם בשגרה, המשתתפים שלנו נזקקים לתוכנית שיקומית מקיפה המלווה בפיקוח שיפוטי ולמענים ומשאבים רבים על מנת להצליח לשמור על יציבות ולהימנע מחזרה לפשיעה.

משבר הקורונה החמור הפוקד את כולנו, מעצים את האתגרים איתם מתמודדים המשתתפים בכל מעגלי החיים. חוסר הוודאות המאפיין את העת הזו, ההגבלות הרבות המוטלות על כלל האוכלוסייה, המתח והחרדה, היעדר המסגרות לילדים, היחסים המשפחתיים המורכבים ובעבור רבים – גם אובדן מקור הפרנסה, מציבים אתגרים חדשים ומגבירים את מצבי הסיכון ואת פוטנציאל לחזרה לדפוסי התנהגות של אלימות, אלימות במשפחה, צריכת סמים ועבירות רכוש.

נוכח מצב החירום לא מתקיימים כמעט דיונים בבתי המשפט, המשתתפים אינם פוגשים, את הדמויות הרבות המלוות אותם בשגרה ובכלל זה את צוות התוכנית והמטפלים המלווים של השירותים בקהילה. הקטיעה הפתאומית של מעטפת המענים והשירותים באה דווקא ברגע בו לכל כך הרבה מהמשתתפים צרכים קונקרטיים ומידיים בתחומים של מזון, אבטלה, מיצוי זכויות וחובות.

על כן, בהובלת רכזי התוכנית, נערכנו לעבודה במתכונת חירום חדשה, המבוססת על יצירת קשר מרחוק עם כל המשתתפים והבוגרים במטרה לאפשר ליווי ומעקב אפקטיביים אשר יצמצמו את מצבי הסיכון ויאפשרו מיפוי צרכים שהתעוררו נוכח קשיי השעה. במקביל, נערך איתור מענים קהילתיים וארציים, ונבנה מאגר רחב של פתרונות. קציני המבחן והסניגורים נערכו לשימור הקשר השבועי עם המשתתפים ובכל מחוז הוקמו מנגנונים משותפים חדשים לתגובה מהירה וגמישה. צוותי השיקום הכוללים את רכזי התוכנית, קצינות המבחן, העובדים הסוציאליים הקהילתיים ורכזות המתנדבים פועלים במסירות סביב השעון ומצליחים לסייע, להנגיש מענים ולשמש אוזן קשבת ומערך תומך. ועדת ההיגוי המלווה את התוכנית התגייסה אף היא לסייע, הכוונה וניהול גמיש של התוכנית ברמה הארצית.

בדוח זה נפרוט את עיקרי הפתרונות והמענים שניתנו למאות המשתתפים והבוגרים שלנו בחודש האחרון, החל מפרוץ מצב החירום, ובכלל זה: סיוע חומרי וביטחון תזונתי של המשתתפים ובני משפחותיהם; סיוע בטיפול בחובות ומיצוי זכויות; הפעלת מתנדבים; קיום שיחות ליווי שבועיות; הנגשת מידע והסברה, איתור מקומות עבודה למשתתפים שפוטרו ממסגרות התעסוקה הרגילות שלהם ועוד.

בימים אלה, יותר מתמיד, באים לידי ביטוי ערכיה הבסיסים של התוכנית: אחריות משותפת, סולידריות קהילתית וקשר אישי, ויתרונותיה של תפיסת העבודה הנשענת על מענים מידיים ורלוונטיים, פתרון בעיות וגמישות. כוחו של השילוב הייחודי בין הזירה המשפטית למעטפת הקהילתית גובר ומקבל ביטוי מובהק.

ההירתמות כל חברי הצוות להפעלה מאומצת ונמרצת של המעטפת הקהילתית בעת הזו היא שמאפשרת את שימור הישגיה של התוכנית, ועל כך הערכתנו הרבה. יותר מכל אנו מברכים על כך שמשתתפים רבים רואים בתוכנית כתובת נגישה ורלוונטית ומקוים שנוכל להמשיך להצדיק את האמון שניתן, לקדם את יעדי השיקום ולסייע בצרכים קונקרטיים ובמתן תחושת שייכות.

תמצית הפעולות והמענים שניתנו על ידי צוות התוכנית החל מפרוץ תקופת החירום:

מעל 332
חשתתפים

סיוע חומרי ובטחון תזונתי

כאמור, משבר זה יצר קושי כלכלי עבור רבים ממשתתפי התכנית ונוצר צורך מרכזי בסיוע חומרי ובסיוע בחבילות מזון, קושי זה עלה והתגבר לקראת תקופת החגים. חברי הצוות פעלו יחד עם מתנדבים באופן אינטנסיבי על מנת להשיג תרומות, סיוע מעמותות ומיצוי זכויות במחלקות הרווחה. בכמה עשרות מקרים החבילות חולקו ישירות לבתי של משתתפים בבידוד או כאלה שהיה להם קושי להגיע.

470
חשתתפים

מיפוי צרכים מקיף

מיפוי צרכים מקיף של כל משתתפי ובוגרי התכנית על מנת לקבל תמונת מצב עדכנית לתקופת החירום. במקביל, הוקמה תשתית משותפת לשיתוף מידע בין חברי הצוות בכל מחוז וברמה הארצית.

119
פניות טופלו

מיצוי זכויות וטיפול בחובות

מתחילת המשבר פנו נאשמים רבים בכל מחוז בבקשה לסיוע במיצוי זכויות והסדרת חובות: תביעת אבטלה בעקבות פיטורים או חל"ת, בירורים בנוגע להבטחת הכנסה, דחיית תשלומי חובות; טיפול בניתוק חשמל ע"י חברת חשמל ועוד.

28
רשויות

קישור למחלקות הרווחה

בכל המחוזות נעשה מיפוי של המענים במחלקות הרווחה השונות (במחוזות צפון, מרכז, ת"א וחיפה מדובר בלא מעט לשכות בכל מחוז) ונעשו פעולות על מנת לוודא שהמשתתפים הזכאים לכך יוכרו על ידי הרשויות ואף יכנסו לכל רשימות החירום של המחלקות ושל העמותות (לצרכי קבלת חבילות לחג, סיוע למשפחות עם ילדים, סיוע חירום ועוד).

הפעלת מתנדבים

מערך המתנדבים הענף שלנופועל בתקופה זה ללא לאות על מנת להעניק תמיכה טלפונית, סיוע במיצוי זכויות וסיוע במציאת מענה חומרי למשתתפים. על גיוס, הדרכה, ליווי והפעלה שוטפת של מערך המתנדבים אחראים העו"סים הקהילתיים ורכזות ההתנדבות, הפועלים בשיתוף עם רכזי ההתנדבות ברשויות המקומיות וארגונים על מנת להסתייע במערכים נוספים לצרכים חיוניים כמו שינוע מזון ותרופות למשתתפים שלא יכולים לצאת מהבית. הפעלת המתנדבים מאפשרת סיוע גם לשני המחוזות החדשים בתוכנית (חיפה וירושלים) אשר אין בהם עדיין עו"ס קהילתי. לצורך התמודדות עם המשבר הנוכחי נקלטו בשבועות האחרונים מתנדבים חדשים ובכל מחוז הוכשרו מתנדבים ומלגאים למתן הסיוע הנדרש. במקביל, מספר מדריכים להנחיית המתנדבים בתקופה זו: מדריך לשיחה טלפונית בין מתנדב למשתתף, [מדריך לסיוע בהגשת תביעה לאבטלה](#), [מדריך לסיוע בהגשת תביעה להבטחת הכנסה](#).

54
פניות טופלו

תחום התעסוקה

נאשמים רבים איבדו את פרנסתם (רק ברמלה למשל איבדו 25 משתתפים את מקור הפרנסה שלהם במהלך השבועיים הראשונים לפרוץ המשבר) לצד זאת ישנם מעסיקים שהחלו לגייס עובדים באופן אינטנסיבי - בעיקר רשתות מזון. בשבועות האחרונים עסקנו, בין היתר, באיתור מעסיקים וחיבור בינם לבין נאשמים דורשי עבודה אשר אינם זכאים לדמי אבטלה בשל תקופות זמן קצרות מידי בתעסוקה קודם לכן.

מעל 100
מתנדבים

ליווי, מעקב ושימור הקשר עם המשתתפים

צוות התוכנית עומד בקשר שבועי שוטף עם המשתתפים ובני משפחותיהם ופועל בהיערכות יומיומית למתן מענה לצרכים ולמציאת פתרונות אד הוק למשברים שעולים ומצריכים טיפול ומענה. במסגרת זו בוצעו מאות שיחות בין אנשי צוות למשתתפים במגוון כלים דיגיטאליים. צוות הפיתוח של התוכנית הפיק שני מדריכים במטרה לסייע לצוותים בעת הזו: [מדריך לשיחה עם משתתף](#) ו[מדריך לשימוש בפלטפורמות דיגיטאליות בשיחות פרטניות](#).

הנגשת מידע

תקופת החירום הנוכחית מתאפיינת בהנחיות רבות ושוטפות לציבור, לעיתים בשפה שאינה מונגשת והמטילה עומס רב ולחץ על המשתתפים. צוות התוכנית מכל הארץ ריכז, הנגיש ותרגם לשפות שונות מידע חיוני לנאשמים בנושאים הקשורים לחירום: הוראות משרד הבריאות, זכויות שמגיעות למשתתפים בעקבות המצב, מידע על סיוע נפשי ועוד. פעילות זו הכרחית עבור אוכלוסיית היעד של בית המשפט הקהילתי, בין היתר כדי לוודא כי הם מודעים לנהלים המשתנים מיום ליום ונמנעים מהסתבכויות מיותרות עם החוק. לדוגמא ראו [מדריך הנחיות שהופץ למשתתפים](#) וכן [סרטון הדרכה ייעודי להגשת תביעה לדמי אבטלה](#).

פעילות קבוצתית

על מנת להמשיך ולשמר את המסגרת והפעילות של קבוצות הפעילים החלו בחלק מהמחוזות בעבודה קבוצתית מרחוק. כך מתאפשרים גם בימים אלו התמיכה והשיח בין קבוצת השווים ואף ביצוע פעולות אקטיבית ביוזמת הפעילים (חלק מהפעילים ביקשו להתנדב ולסייע מרחוק לאחרים). מספר מפגשים כבר התקיימו ומתנדבים סייעו לכמה משתתפים שהיה להם קושי להתחבר מרחוק. בנוסף, בת"א הופעלה מחדש באמצעים מקוונים הקבוצה ללימוד עברית עבור משתתפים דוברי רוסית.

פתרונות וסיוע אד-הוק

צוותי התוכנית עובדים בימים אלו באופן יצירתי וגמיש במיוחד לאור אתגרי התקופה האחרונה ולצד כל הנושאים השוטפים שתוארו אשר בהם נעשה מאמץ קבוע עולים גם נושאים נקודתיים. כך למשל, בוצעו כבר ברמלה מספר ביקורי בית דחופים, ברוב המחוזות נאספו ונמסרו חפצים (מיטה למשתתף בת"א, בגדי תינוקות בצפון לבוגר שנולד לו בן בכור, בכל המחוזות צעצועים, מחשבים ובגדי ילדים), במרכז גויסו 3 מתנדבות לסיוע קונקרטי ל-3 אמהות חד הוריות הזקוקות לתמיכה משמעותית, גויסה תרומה של חיתולים ומטרנה ל 10 משפחות שנזקקו לכך, בירושלים חולקו ערכות למשתתפים עם מסכות, אלכוג'ל, משחקים והפעלות לתקופה זו ועוד.

היערכות לרגל החגים

במשך חמשת השנים של הפעלת התוכנית השתרשה מסורת של אירועים קהילתיים לציון חגים ומועדים בהשתתפות משתתפי התוכנית, חברי צוות, מתנדבים ושותפים בקהילה. השנה, בשל ההגבלות, מסורת זו קיבלה זווית אחרת וציון החגים נעשה דרך מסרים וסרטונים. במחוז חיפה אף התקיים מפגש חג וירטואלי בנוכחות משתתפי התוכנית. בכל המחוזות ביקשו חברי הצוות לברך את המשתתפים ולעודד את רוחם והכינו סרטונים מגוונים בשפות שונות. בנוסף נשלחו ברכות מהשופטים למשתתפים ערב החג. מרגש ביותר היה לקבל את תגובת המשתתפים אשר הוקירו והעריכו את המסר השיפוטי וברכות חברי הצוות וציינו את חשיבות הקשר עם בית המשפט ואת ההשפעה המשמעותית שיש לכך עבורם במיוחד בתקופה זו.

ישיבות צוות שוטפות

בשל הנחיות משרד הבריאות, הועברו כלל ישיבות הצוות לפלטפורמה וירטואלית. חברי הצוותים מתכנסים בפורומים שונים במחוזות, וכן בפורומים מקצועיים ארציים, לגיבוש פתרונות ומענים לבעיות שעמם מתמודדים המשתתפים וכן לחשיבה משותפת על מדיניות והתנהלות בתקופת המשבר.

בכל מחוז, גובשו מנגנוני פעולה שוטפים, נערכות ישיבות מובילים, צוותי שיקום וישיבות התייעצות ועדכון עם שופטי בתי המשפט הקהילתיים.

"ואווו את האמת אני ממש מתרגש מההודעה שלך זה כול כן
מחזק נתן תחושה שאני לא לבד..."

קודם כול זה לא מובן מאילו לקבל ממך הודעה כזאת אני
קיבלתי הודעה משופט רק בפרוטוקול כול החיים שלי..."

זה פשוט מחמם את הלב הדאגה, התמיכה, והעזרה שאתה
נתן והכי חשוב שהיום בזכותך יש לי חוויה מתקנת וראיה
שונה על כול מערכת המשפט..."

(משתתף התוכנית, מחוז תל אביב)

" בדרך כולו שהייתי ניכנסת לאולם ביפני שופט מסויים אני מייד ניכנסת למיתקפה לשקרים הכחשות
ודיברתי לא יפה ותמיד עשיתי דווקא אני יראה להם. היא או הוא רואים תיק מולם עבריינים עצורים
תובע ולא מעניין אותם למה כמה לא אכפת להם איך את מרגישה או מה עברת בחיים. רק מחשבים את
העונש. וככה הימשכתי אני נגדם.

ופיתאום אני מגיעה לאולם בית משפט שיישנה מולי ויישנם סביבי אנשים שאכפת להם מימני ושאלת מה
שלומי הייתי המומה זו הפעם הראשונה ששתקתי הירגשתי מולר...

... לראשונה בחיי אני יודעת שלא אבצע יותר עבירות. כי לא אוכל לעמוד מולך ומול כול הצוות בקושת
פנים. אני לא אאכלב אותכם אני רוצה שתיראו מה אתם היצולחתם לעשות איתי אחריי שנים רבות של
כישלון של כול המערכת...

אילו הייתי מגיעה אלייך בגיל 13 היית חוסכת מימני 16 שנות מאסר בכלא הייתי יוצאת וניכנסת. יוצאת
וניכנסת וביצעתי כול עברה אפשרית והישתמשתי בכול הסמים שהיו. חיי היו גיהנום. אילו רק הייתי
מגיעה אלייך בפעם הראשונה כול זה היה ניכסך מימני.
תודה לך ולכול הצוות מעומק לבי."

(משתתפת, מחוז צפון)

"ואו מרגש מאד, לדעת שאתם כולכם תמיד עומדים לצידנו
ושיש לנו תמיד את התמיכה הכל כך גדולה שלכם,

לי אישית זה עושה טוב, מעבר לזה אני יודע שאני
בקשר איתך, וכמו שאמרתי זה בהחלט רק יכול לעשות
טוב, ומחזק לי את ההרגשה בתור בוגר בית משפט
קהילתי..."

(בוגר בית המשפט הקהילתי, מחוז תל אביב)

